* קצורי * באורי * לקוטי *
האלשיך הק'
פ' האזינו

— — —

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת כָּל דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן: וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׂימוּ לְבַבְכֶם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵעִיד בָּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תְּצַוֻּם אֶת בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיֵּיכֶם וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

ראוי לשים לב.

(א) באומרו **כי לא דבר רק הוא** מהם, כי, אם הכונה היא כי התורה אינה **דבר רק**, אומר **מכם** הוא מיותר ומשולל הבנה!

(ב) ועוד כי היתכן תהיה התורה **דבר רק**? חלילה שיצטרך להודיע **כי לא דבר רק הוא**!

(ג) ועוד, איך מוכיח שאינה **דבר רק** במה **שהיא חיינו**? כי הנה הוא מוכיח דבר (ע"י מה שהוא) בנעלם ממנו, כי המסתפק אם התורה היא דבר רק, גם לא ידע כי הוא חיינו!

(ד) ועוד, כי הלא צריך להודיע תחלה כי חיינו אינה דבר רק, ואחרי כן יודיע כי גם התורה איננה דבר רק על כי היא חיינו?

(ה) ועוד, אומרו **ובדבר הזה תאריכו ימים** כו', כי אחר שהיא חיינו מי לא ידע כי בה נאריך ימים?

(ו) ועוד, למה תלה הדבר **באדמה אשר עוברים שמה לרשתה**?

(ז) והנה על פי דרכנו נשים לב אל הפסוקים הקודמים באומרו **ויכל משה לדבר** כו', כי כל פסוק זה הוא מיותר, כי הרי נאמר **וידבר את כל דברי השירה** כו'?

(ח) ועוד, אומרו **שימו לבבכם** כו' מה צורך שימת הלבב למען יצום את בניהם? והראוי יאמר צוו את בניכם! ואם הכוונה שלא יתעצלו בצוות את בניהם, היה לו לומר שימו לבבכם לצוות את בניכם, ולא יאמר **אשר תצוום**!

(ט) וגם באומרו **התורה הזאת** מיותרת:

אמנם הנה משה רבינו ע"ה רצה לזכות את ישראל ישימו בפי זרעם אחריהם הדרוש הלזה כי רב הוא מאד לזכות אותו האדם תמיד, למען יהיה קל כנשר ורץ כצבי לעשות רצון אביך שבשמים.

כי נפש כל איש מישראל שורשה השם יתברך ותורתו הבלתי נפרדת מאיכותו, ובהיותו דבק אל מקורו הוא חי באמת.

כי הוא יתברך ותורתו הן הם חיי העולם, ואם יחטא ואשם משם יפרד ויהיה מת באמת בחיים חיותו, כדגי הים היוצאים אל היבשה כו' כי הם פורשים מתולדותם וחיותם.

וזה מותר האדם, כי אחרי נפלם ויחשבו כמתי עולם בהעוותם, אם ישובו עד ה' תשוב רוחם אליהם ויהיו דבקים בה' חיים כלם, למען לא ישקוט האיש עד יתקן מעשיו וידבק אל א-להיו יתברך.

והוא כי בראות משה רבינו ע"ה את כל הדברים הקשים שבשירה הזאת, אשר תבא כל רעתם ההוא בהעוותם, חש פן יתחמץ לבבם בחושבם שהוא יתברך מתנהג עמהם כמלך בשר ודם המכביד על עמו עונש הבלתי משרת אותו מכעס עוברם רצונו, באופן שבעלות כן על רוחם תהיה עבודתם מיראה ולא מאהבה.

על כן מיד כהתימו את כל דברי השירה, מיד שם לפניהם הדברים הבאים האלה, ובלשון חבה, לשקע אהבת ה' בלבותם, ולהודיעם כי אהבם את ה' הוא אהוב את עצמם כי הוא חייהם.

וזהו שחזר משה ואמר **ויכל משה** כו', לומר כי מיד ככלותו **לדבר את דברי השירה** שהוא קושי כמשמעות דבור, אז **ויאמר אליהם** לשון אמירה וחבה ואמר **שימו לבבכם** כו'. (ובזה נתיישב קושיא (ד) הלא צריך להודיע תחלה כי חיינו אינה דבר רק, ואחרי כן יודיע כי גם התורה איננה דבר רק על כי היא חיינו?

וקושיא (ז) **ויכל משה לדבר** כו', כי כל פסוק זה הוא מיותר, כי הרי נאמר **וידבר את כל דברי השירה** כו'?

והנה במה שידענו ההפרש שבין לב, ללבב כי לבב כולל שני יצרים. והנה בשירה זו יש שתי בחינות במאמרים, יש דבר מתייחס אל היצר הטוב ולא יקבלנו היצר הרע, כענין יערוף כמטר לקחי, שהוא לומר שאם יהיו תופשי התורה אל יקוצו ביסורין, כי הלא כמטר סוחף לקחי, כי אשר בא בזעף הוא טוב לעולם להחיותם שהוא בחורף, שהוא עד הוציא דשא מארץ מתוך גבשושית העפר אשר היה הזרע נטמן שם. ואחר שהולידם והצמיחם ונעשה קמה, אז ירד הטל לעדנו בנחת.

כן היא התורה לאדם, כי תחלה יערוף כמטר לקחי יתברך, כי יהיה על ידי יסורין בזעף, עד הוציא את האדם מהמשך אחר עכירות החומר ותאותו. ואחר כך תזל כטל אמרתי, שיעדנך אחר הטהרך מהחומר ותתקדש עצמך.

הנה טענה זו היא אל היצר טוב החפץ ביסורין ומקבלם מאהבה. ויתר דברי

השירה, הם ברבה משטמה מן הצרות המעותדות לבא ברוב פשעיהם, אשר הם דברים צודקים אל היצר הרע, כי מורא יעלה על ראשו לעבוד מיראה. והנה תכלית השלימות הוא אשר גם יצרו הרע עובד את ה', כמאמרם ז"ל על ומצאת את לבבו נאמן לפניך, שגם היצר הרע של אברהם אבינו מצאו הוא יתברך נאמן, שהוא מאשר לא אמר את לבו:

וזה אחשוב במאמר משה רבינו ע"ה באומרו **שימו לבבכם** הוא שני יצריכם, **אל כל הדברים אשר אנכי מעיד**, שלא ישרת היצר הטוב מאהבה וישמח ביסורין, והיצר הרע על המורא הגדול מהעונש, כי אם שני היצרים, לכלול גם היצר הרע, יושם גם אל כל הדברים שבשירה, שהוא גם על העבודה מאהבה ושמחה ביסורין שהוא יערוף כו'. (ובזה נתיישב קושיא (ח) **שימו לבבכם** כו' מה צורך שימת הלבב למען יצום את בניהם? והראוי יאמר צוו את בניכם!)

באופן שלא תהיה שום בחינה מיראה. וכל זה הוא כי **אשר תצוום את בניכם** כו' יהיה בלי שום פניה, רק **לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת**, כלומר למה שהיא זאת המיוחדת בקדושה, כי זה חיוב הוא טבעי עליכם להנאתכם: (ובזה נתיישב קושיא (ט) **התורה הזאת** מיותרת!)

כי הלא **לא דבר רק הוא מכם**, והוא העיקר הגדול כי נפשות עם בני ישראל חלק א-לוה ממעל המה, והם כמטעי ה' נטועים בתורה הבלתי נפרדת מעצמותו יתברך תחת כנפי השכינה כנודע ליודעי חן.

וזהו כי **לא דבר רק הוא מכם** כי מלא הוא **מכם ולא ריק**, כי נפשותיכם מתוך התורה, באופן שהיא מלאה מהם כי משם נסעו וישתלשלו עד לארץ ועד שורשם **במקומם**. (ובזה נתיישב קושיא (א) באומרו **כי לא דבר רק הוא** מהם, כי, אם הכונה היא, כי התורה אינה **דבר רק**, אומר **מכם** הוא מיותר ומשולל הבנה!

וקושיא (ב) היתכן תהיה התורה **דבר רק**? חלילה שיצטרך להודיע **כי לא דבר רק הוא**!)

וזהו **כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם**, כי חיות כל דבר תלוי בשורשו אשר הוא חלק ממנו, למען יבינו וישכלו כי עשות רצונו יתברך טובה וחייהם המה, וכל עוד שהם דבקים שם והתורה דבקה מהם ומלאה מהם חיים, ובהפרדם פגרים מתים. ועל כן ישמרו לנפשותם פן תעקר נפשותם וחיותם ממקורם, כי אוי להם בסורם ממנו יתברך והפרדם מן עבודתו, כי הן גועו אבדו כמקרה דגי הים הפורשים מהם אל היבשה גם הוא יקרם. ועל כן בהעוותם ויחשבו כמתי עולם, אז ידלגו כאיל לשוב מהר להחיות נפשם כי מתה. (ובזה נתיישב קושיא (ג) איך מוכיח שאינה **דבר רק** במה ש**היא חיי**נו? כי הנה הוא מוכיח דבר בנעלם ממנו, כי המסתפק אם התורה היא דבר רק, גם לא ידע כי הוא חיינו!)

ולבל יאמרו ללבבם כי הלא החיים ההם הם אל חיי הנפש, ולמה לא נעבוד על חיי הגוף גם הוא?

לזה אמר **ובדבר הזה תאריכו ימים** כו', לומר אם תעשו עיקר על חייכם בעולם הזה, לא תהיה לכם חיי הנפש.

אך בעשותכם על חיי הנפש יהיה לכם גם חיי הגוף, וזהו **ובדבר הזה** הוא חיי הנפש הנזכר **תאריכו ימים על האדמה**: (ובזה נתיישב קושיא (ה) **ובדבר הזה תאריכו ימים** כו', כי אחר שהיא חיינו מי לא ידע כי בה נאריך ימים?)

או יאמר **ובדבר הזה** כו' לומר אם כל כך נפרדו הגוים מכם, כי אתם חלק א-לוה ממעל כי דבר רק הוא מכם ולא הם, ימשך מזה לבלתי האריך ימים ישראל על האדמה כגוים.

כי הלא לפי גודל קדושת הנפש עד היותם חלקו יתברך בהנשא מעלתה תהיה הנשאה מעל הארץ, כי הלא יגדל החשק נמרץ לשוב אל מקורה יתברך כי היא חלקו עד בלי די, ואם כן או מי יחיה בעולם הזה ויזכה לשנים רבות. על כן אמר **ובדבר הזה** אדרבא **תאריכו ימים על האדמה** כו', והוא כי האדמה אשר אנו עוברים את הירדן היא ארץ ישראל קדושה אשר שם כבודו יתברך יותר מבכל העולם, כלומר ואם כן איפה אל יהי מקום לזעקת נפשך עד שוב עד כסא הכבוד, כי הלא גם כסא הכבוד מרום ה' רועה ישראל לא יחסר משם. (ובזה נתיישב עוד קושיא (ה) **ובדבר הזה תאריכו ימים** כו', אחר שהיא חיינו מי לא ידע כי בה נאריך ימים?

וקושיא (ו) ועוד, למה תלה הדבר **באדמה** אשר **עוברים שמה לרשתה**?)

ואומרו **אשר אתם עוברים שמה לרשתה** לומר כי הלא ישראל אצל נפשם הרוחנית הם כמשל ארץ ישראל אצל הקדוש ברוך הוא.

וכאשר לא תמוש שכינתו מהארץ ההיא למה שהיא ראש עפרות תבל, כן ישראל לא תמוש נפשותם הרמתה מהם כי אין חומרם כשל זולתם.

כי על כן נתייחדו ישראל לשכון בארץ ישראל מכל יתר אומות, ולכן להם ניתנה הארץ למורשה, וזהו **כי אתם עוברים** וכו' **לרשתה**:

— — —

ALSHICHK@GMAIL.COM

* קצורי * באורי * לקוטי *
האלשיך הק'
הפטרת שבת שובה

~ ~ ~

הושע פ"ו: (א) לכו ונשובה אל י-הוה כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו... (ג) ונדעה נרדפה לדעת את י-הוה כשחר נכון מוצאו ויבוא כגשם לנו כמלקוש יורה ארץ:

פרק יד: (ב) שובה ישראל עד י-הוה אלהיך כי כשלת בעונך: (ג) קחו עמכם דברים ושובו אל י-הוה אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו... (ה) ארפא משובתם אהבם נדבה כי שב אפי ממנו: (ו) אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון: (ז) ילכו ינקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון: (ח) ישבו ישבי בצלו יחיו דגן ויפרחו כגפן זכרו כיין לבנון: (ט) אפרים מה לי עוד לעצבים אני עניתי ואשורנו אני כברוש רענן ממני פריך נמצא: (י) מי חכם ויבן אלה נבון וידעם כי ישרים דרכי י-הוה וצדקים ילכו בם ופשעים יכשלו בם:

ראש דבורם הוא **לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף** וכו', וכי הוא מיראה על מה שטרף, ובזה השיב הוא יתברך **שובה ישראל עד ה'** שהוא מאהבה. **ונדעה נרדפה** וכו' **ויבא כגשם** וכו', ותשובתו יתברך **שובה ישראל** וכו' **אהיה כטל** וכו', ויהיה הענין כי אמרו ישראל **לכו ונשובה אל ה', כי הוא טרף** וכו' שהוא מיראה על מה שטרף, ובזה השיב הוא יתברך **שובה ישראל עד ה'** שהוא מאהבה, שתגיע עד כסא הכבוד, כי עד כה ששבת מיראה, **כשלת בעונך** שעשית מהזדון שוגג בלבד.

~ ~ ~

הלא אמרתם **לכו ונשובה** לשון רבים שהוא בהעדר אחדות, ולא זו הדרך, כי אם, כולכם באחדות אחד תהיו שבים, וזה שאמר **שובה ישראל** לשון יחיד, וגם אמרתם **אל ה'**, (שתיבת 'אלי') שאפשר שהוא גם בלי הגיע בעצם **עד ה'**, בלי הפסד (ופירוד), והוא להיות מיראה כאשר פירשו:

ואמרו **כי הוא טרף** וכו'. ומה הוא ההפרש (בין יראה לאהבה), הלא הוא **כי** אז שיהיה מיראה **כשלת בעונך**, שעשית מהעון שוגג באופן שלא הגעת **עד ה' אלקיך** הוא כסא הכבוד, כי חלאת השוגג עודנו מבדיל בצד מה, כלומר כי עתה **שובה** באופן תגיע **עד ה'** ממש, שהוא כי לא ישאר גדר שוגג כלל.

והנה בהיות התשובה תלוי בהרהור הלב, והנה אחר המחשבה צריך דבור, כמאמרו יתברך והתודו את עונם וכו', ועל זה אמר (ג) **קחו עמכם דברים**. לומר הנה, עד כה טעיתם בשני דברים:

א', באומרכם **כי הוא טרף** וכו' שהוא מיראת העונש

(ב) וגם לא דברתם אליו יתברך, כי אם אלו לאלו, באמור **לכו** ונשובה וכו' **כי 'הוא' טרף** וכו',

אך עתה **קחו עמכם דברים** ממני שאלמדכם בל תטעו,

וגם לא דרך עצה כאשר אמרתם אלו לאלו, **לכו ונשובה**, כי אם, **ושובו** ממש **אל ה'**.

~ ~ ~

ומה ש**תאמרו אליו** הוא **כל תשא עון** וכו', לומר, כל מה שתשא, אינו גם (בקשתי על) השוגג,

כי אם, עון בלבד שהוא המזיד, ולא בלבד מחול אותו כי אם גם **וקח טוב**, כי הטוב הנעשה בתשובה שהוא עשות מהעון זכות, הוא כח קדוש הנעשה במצות עשה של ושבת עד ה' בהיות מאהבה, שהזדון נעשה זכות תקחנו כיתר כל זכיות שאתה לוקחם אתך,

אך השוגג אינך צריך לישא, כי הלא תקונם הוא הקרבנות, ועתה **נשלמה פרים שפתינו** כי בשיח שפתותינו יכופרו כקרבנות.

~ ~ ~

אל נא תעשה כאשר נשוב מיראה, כי אין העון נמחל לגמרי כי אם נשאר גדר שוגג, רק **כל עון תשא** שהוא כל העון תשא לגמרי, שהוא עד בלתי השאיר לו אף גם גדר שוגג, וגם הזכות הוא מצות עשה של **ושבת עד ה'**, שזדון נעשה כזכות גם זה (מצות התשובה) תקח, לחשבו לזכות, וזהו **וקח טוב.**

~ ~ ~

ארפא משובתם אוהבם נדבה וכו'. הלא כתבנו כי ישראל החילו לשוב מיראה, ולא נרפא רק גדר המזיד ונשארה בחינת שוגג, כי היא היתה עדיין משובתם שלא שבו מהנשאר, והיו כחולים ממשובתם זו, אך עתה, אותם כתמי בחינות שוגג הנותרות, **ארפא** אותם עתה **בשובם** מאהבה...

ושמא תאמר, כי הלא, למה זה דומה, למקדש את האשה על מנת שאין עליה מומין, והיו לה והלכה אצל רופא וריפאן אינו מועיל, כי אדם מקפיד על מומין שנרפאו, שזוכר מה שהיו בה ומתגנה עליו, ועל דרך זה היה מקום לומר, כי אין מומין גדולים ככתמי טומאת העבירות הנכתמים בנפש, וגם אחר שנרפא מהם יהיה בעיניו יתברך נמאס בזכרו מה שהיו בו, לזה אמר, גם ש**ארפא משובתם** והיה אפשר לא תהיה אהבה כמומין שנרפאו, שתמיד יזכור עונות שהיו בו, ואין האהבה ראויה לפי הטבע, עם כל זה **אוהבם נדבה** בתורת נדבה ולא בטבע, וטעם אל נדבתי זאת לאהבם נדבה, הפך בשר ודם שתמיד זוכר בצד מה את אשר פשעו בו גם אחר שמחל לו, והוא **כי שב אפי ממנו**, (ע"כ אוהבם)

והוא בשום לב שמהראוי יאמר מהם,

אך הוא כי **אף** הוא אחד ממלאכים רעים הנחרים בחוטא, והנה ידוע כי כל משחית ההולך ליפרע מהחוטא שרואה ומביט במצחו, אם שם רושם חטא פוגע בו ואם לאו לא יגע בו, כי על כן אמר

רשב"י, שבעידן ריתחא טוב לכסות המצח, וגם אמרו בגמרא, דבר בעיר כנס רגלך,

ועל כן אומר הוא יתברך, הנה אחרי שנרפא נגע החטא מהחוטא, והוסר רושם חטאו, הנה שב אפי (מלאך שלי הנקרא **אף**) ממנו (ואינו פוגע בו כי כבר הוסר החטא ממצחו), כלומר מעצמו (מהחוטא), עם היותו כח רוגז,

(ואעפ"כ על הדאגה מזכירת החטאים שעברו. על זה מוסיף, **אהבם**, פירושו) ומה גם עתה אני אלקיכם מרחמכם (**אהבם**), שלא אביט אל מה שכבר נתרפא:

(ו) **אהיה כטל לישראל** וכו'. אחרי אומרו כי אחר החילם לשוב מיראה, מסייע אותם עד תום התשובה להגיע עד כסא הכבוד, כאומרו **ארפא משובתם**, אמר עתה זה היתרון לא אעשה לשום גוי רק לישראל בלבד, וזהו אומרו **כטל** בפת"ח שהוא כאומרו כהטל הידוע, ויהיה כי הרשע הוא כמת, שעונותיו מבדילים בינו ובין אלקים חיים, ואם אין הקדוש ברוך הוא עוזר לו לשוב היה נשאר מת, אמר הוא יתברך אחר החילם לשוב, **אהיה כטל לישראל**, כטל הידוע, הוא טל אורות להחיות המתים, לומר אל יקל בעיניכם מה **שארפא משובתם**, כי הנה זה להם, כהחיות (כמו טל המחיה) אותם, אחרי מותם,

וזה אעשה דוקא לישראל, ושמא תאמר למה לא אעשה כן לזולת ישראל, הלא הוא לשני טעמים.

אחד, כי ישראל **יפרח כשושנה**, והוא מה שכתב הרמב"ם ז"ל בגירושין, למה גט מעושה כשר, כי אומרו רוצה אני על ידי כפיה הוא אונס, אמר כי טבע כל ישראל וטוהר נפשו הוא לקיים מצות ה', ומה שממאן, יצרו הוא שבא לתקוף אותו כאריא דרביע עליה, כשמכין את יצרו ושב ואומר רוצה אני, הוא פועל טבעו ומגלה טוהר לבו, כן הדבר בשב מרעתו, כי נפשו בקרבו גם בהעוותו מטוהרה היא, אלא שכפות לבו תחת יצרו, ועל כן בשובו, מגלה טוהר לבו, כי יקרנו כשושנה, שכל העלים כפותין תוך הקליפין ירוקין, וברדת הטל עליה, מיד היא נפתחת ומתגלית, פריחת כל עליה מגולין ונותנים ריח, ואז ניכר למפרע מה שהיה טמון תוך הקליפין ההם, כן איש הישראלי, נפשו ולבו נכון להפריח מעשים טובים, אך הוא בכח כמוס תוך קליפת יצרו ואשמותיו, שנעשו כחות טומאה מחפין ומבדילין, ואינו יכול מעצמו לגלות טוב לבו, עד יערה עליו רוח קדושה ממרום, ואז נפתח מה שבקרבו, כי ידחו כחות החצונים, **ויפריחו** תשובה ומעשים טובים בפועל לעיני הכל, וזהו **יפרח כשושנה** ברדת הטל עליה שהוא בקלות,

ועוד שנית והיא **ויך שרשיו כלבנון**, והוא כי ישראל שורשי נפשותם דבקים בה', וברדת טל אור שפע קדושה עליו להשיבו עדיו יתברך, מכח זכות תשובתו וזכות טוהר לבו בשובו, ומפלש עד שרשיו שלמעלה, שהם **כלבנון**, לבנים, לבעלי אורה, כי הם קדש, ושרשם קדש, ואז על ידי מה ש**ויך שרשיו** ישוב התהפכות אור שרשיו, אל (ז) **יונקותיו**. הם נפש רוח והנשמה שבאדם היונקים מהשרשים, **ילכו** ויתדבקו עם שורשם למעלה, תחת אשר עד כה היו מובדלים משורשם, הדבקים בשכינה למעלה כנודע, כי עונותיו היו מבדילים בינו לבין אלקיו, ואז על ידי מה שאשפיע שפע קדושה באדם, לרפא משובתו ולסייעו, ימשך שישראל האמור **יך שרשיו**, ובאור המתהפך מהם אל הבדים הם רוח ונפש שבאדם, שכל אחד נצר מטעי ה', ימשך שיונקותיו אשר עד כה היו מובדלים, ילכו עד שורשם הנז' הדבק בה', אז יתפשט הזכות והשפע עד הגוף גם הוא, שיהיה כזית הודו שכלו כענן תמיד, וזהו **ילכו וכו' ויהי כזית הודו**,

מה שאין כן העכו"ם, כי הם טומאה, והעכו"ם ושורשם טומאה, ואיך ישפיע הוא יתברך עליהם רוח טהרה כטל, וגם לא יתערב רוח טהרה שיושפע בם עם שורשם הטמא, כי מה לתבן אל הבר:

— — —

(ז) יאמר, **ילכו יונקותיו** כי השב מאהבה גם הוא יתברך המסייע ומרפא משובתו, אין צריך לומר הוא עצמו כי אם גם בניו שהם יונקותיו, אין צריך לומר בהיותם סביב לשולחנו, כי אם כאשר ילכו וירחקו ממנו, לא יבצר ממנו אור תורתם וצדקתם, וזהו **ויהי כזית הודו**, כי **כאשר הזית** נטוע פה, ואורו מאיר במקום אחר, כן יהיה **הודו**, שעם **שיונקותיו** ירחקו ממנו, **הודו** אשר האציל ממנו אליהם יאיר לו בנפשו במקומו,

הנה, עד כה אמרתי שיושפע רוב טובה, ואם תראה בהפך כי יהיה בעל יסורין!

שריח לו כלבנון הוא בית המקדש, כי שם ריח חלב ודם ואברים מתאכלים שם, שהוא משל אל התמעט חלב ודם, והחליש אברים ביסורים ממרקין,

אל תחוש, כי הנה הם יסורין של אהבה, לשאת עונות הדור עליו, כענין אכן חליינו הוא נשא וכו', והוא מאמרם ז"ל שכשאמרו לר' חייא שנתרפא רבי, בכה, אמרו לו, וכי על רפואת רבך אתה בוכה, אמר להם, אוי לעוברות ישראל, שלא הפילה אשה, ולא הוצרכו לגשמים, להתפלל עליהם, כל ימי ייסורי רבי,

וזה יאמר פה, אם תראה כי וריח לו כלבנון, שיסורין ממרקין לצדיק, לא על עצמו הם, כי אם, שעל ידי כן,

(ח) **ישבו** בשובה ונחת **יושבי בצלו** בני עירו שבצלו יחיו, שעל ידי יסורין לא יצטרכו להתפלל על הגשם, כי הנה **יחיו דגן**, שאפילו היתה גזרת יבושת הדגן יחייוהו ביסורין,

ויפרחו כגפן פוריה שלא יפילו העוברות, כי אם אדרבה יפרחו כגפן,

וכל צערו הוא בחייו אך אחר סילוקו **זכרו כיין לבנון**, כענין וחכך כיין הטוב וכו', דובב שפתי ישנים כמשז"ל שכעריבות יין

הטוב, כן שפתיו יהיו דובבות בהזכיר אותו פה וזהו **זכרו כיין לבנון:**

— — —

אפרים מה לי עוד לעצבים וכו'. כלומר, השמר פן ואל תחזור אחרי שובך אל העצבים, ומה שאני אומר זה איני כפותח פה לשטן, אלא הוא כי **אני עניתי** ואמרתי זה, דע כי **ואשורנו** כי מעתה אני רואה שכך תעשה כאשר היה, כי חזרו אליהם עד כי גורשו מן הארץ, ומה שאני מזהירך כל כך על תיקון מעשיך, אל יעלה על רוחך כי שיחת לו חלילה בהעוותך, כי הנה **אני כברוש רענן**, כי, **אם חטאת מה תפעל בי**, אלא שאני מבקש לתועלתך **שממני פרייך נמצא**, בהכשירך מעשיך כי זה דרכי להכשירך, והוא לומר על פי דרכו כי מציאה הוא פריו לאדם, כי הכל מאתו יתברך המלמדך להועיל:

— — —

מי חכם ויבן אלה וכו'. אל תאמר מה אעשה ועמל טורח עבוד את ה' כבד מאד ומי יכילנו, כי הלא נהפוך הוא, כי אין עמל וטורח בקנות גיהנם, ואין קלות בקניית גן עדן, ככל אשר כתבנו... מכל העמל ויגיעה אשר לאדם ליירש גיהנם, מה שאין כן למתנהג בנחת וביושר, שבלי עמל נוחל עולם הבא, אלא שאין דעת באדם להבין זה, וזהו **מי חכם וי' נבון וכו' כי** הנה **ישרים** בלי עקשות ועמל הם **דרכי ה', וצדיקים ילכו בם** כמתהלכים, אך **פושעים יכשלו בם** שירבו מכשלותם ברדוף פשעיהם כאמור.

או קרוב לזה כי בבא האדם לעשות מצוה, כמה מכשולות יזדמנו לו לבטלה ממנו, אמר **מי חכם** וכו' ידע וישכיל כי אין זה רק לפושעים, אך לצדיקים יבא להם ביושר בלי מעיק **כי ישרים דרכי ה'**, אלא **שצדיקים ילכו בם** בלי עיכוב רק ביושר, אך **פושעים יכשלו בם** כי פשעיהם יהיו כמכשולות לעכב בידם: (כענין עבירה גוררת עבירה)

— — —

מיכה פרק ז: (יח) מי אל כמוך נשא עון ועבר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא: (יט) ישוב ירחמנו יכבש עונתינו ותשליך במצולות ים כל חטאותם: (כ) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבתינו מימי קדם:

הנה דרך העולם, שאם יחטא איש לאחד האדם, או למלך בשר ודם, עון א' ופשע רב, ויחלו פניו יכפר העון לא יעשה, כי בבואו לכפר העון יתן אל לבו הפשע כי רב הוא, ויתחמם לבבו באמת באמור האיש אשר ערב אל לבו לעשות פשע, ארצה בו לכפר לו את העון, ומה גם עתה את הפשע,

אמר, הדור אתם ראו, זה חסדו יתברך, אשר יפליא לעשות בדור האחרון לשארית נחלתו, **מי אל** כמוהו **נושא עון** מעל האדם לגמרי, וכדי שלא יעכב הפשע שלא יכפר העון **עובר על הפשע**, כאילו לא היה, לבל יהיה עיכוב לכפר העון:

ושמא תאמר, איך (יסיח דעת ו)יעבור על פשע, והלא לפניו משמאלים מלאכי משחית, כאף וחימה עברה וזעם ודומיהם, שיזכירוהו ויקטרגו עליו, הלא הוא כי **האף** שהוא המשחית הגדול שבהם, בראות שהוא יתברך חפץ לעשות חסד, שהרי הוא **עובר על פשע**, גם הוא מרפה ידו מהחזיק להזכירו, וזהו **לא החזיק לעד אפו**, (מלאך שלו הנקרא אף) בראות **כי חפץ חסד הוא** האל הנזכר,

ואחר שיהיה עובר על פשע, כדי לנשוא עון, (יט) **ישוב ירחמנו** לכפר על הפשע,

הנה כל הטובה הזאת עתיד להיטיב לנו. עתה לא נשאל כ"כ, כי אם, **יכבוש עונותינו**, והוא כי הנה בגמרא רמי דריש לקיש אדריש לקיש, שאמר גדולה תשובה שזדונות נעשים כשגגות, והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשים כזכיות, ומשני כאן מאהבה כאן מיראה, כי כאשר היא מאהבה נעשים כזכיות, וכאשר היא מיראה כי אז אין העון מתבטל ונמחה, כי אם שיותש כחו ועיצום כח איכותו עד כי נחשב לשוגג:

ונבא אל הענין, אמר, הלא אמרתי, כי לעתיד נושא לגמרי העון, גם בהיות פשע. עתה בזמן הזה, לא נשאל, כי אם, מי יתן, יכבוש עונותינו, שלא יחשבם לזכיות, וגם לא שיסלקם לגמרי, כי אם, שיכבוש ויתיש כחם, כדבר הנכבש, שהוא, שיעשה הזדונות כשגגות, ואחר העשותם כשגגות, תשוב תרחם, ותשליך במצולות ים כל השגגות ההם, וזהו **ותשליך במצולות ים כל חטאתם** של עונותינו הנזכרים, שהוא החטאות שנעשו מהזדונות שיכבושו:

(כ) **תתן אמת ליעקב** וכו'. הנה ידוע כי לאברהם מדת חסד וליצחק גבורת דין, וליעקב מדת אמת היא מדת רחמים. אמר, כאשר תזכור זכות האבות אשר כל א' דורש מדתו, תתן מדת אמת ליעקב שהם ב' דברים, א', שתתחיל מיעקב שמטתו שלמה שהוא עזר גדול להתחיל ממנו, ככתוב אצלנו על פסוק וזכרתי את בריתי יעקב וכו'. ועוד **שתתן** לו (**ליעקב אמת** שהוא) מדתו. וכן לאברהם תתן מדת חסד, אך ליצחק לא תתן לו מדתו להתנהג בה, בהזכיר אותו, כי מדתו רוגז, כמשז"ל בב"ר שצוה את עשו הוא אדום, שאם לא יקיים יעקב את התורה, שיגזור עליו גזרות:

ושמא תאמר, איך יתכן לבלתי תת מדתו ליצחק?

(מיישב) הלא כי כן דרכך, כי אתה הוא **אשר נשבעת לאבותנו מימי קדם**, והוא הכתוב אצלנו, כי הוא יתברך נשבע לאברהם בפני עצמו, וכן ליעקב, אבל לא ליצחק, כי אם, שאמר אליו, והקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך, ולמה עשה כך, אך הוא, כי לבלתי תת לו מדתו, בהשבע לו אשר אמר והקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם, שהוא על פי בחינתו שהוא חסד ולא על פי מדתך שהיא דין, כן גם עתה אל תתן בחינת גבורה ליצחק כי חפץ חסד אתה ה':

יואל פרק ב: (יא) ויהוה נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו כי עצום עשה דברו כי גדול יום י-הוה ונורא מאד ומי יכילנו: (יב) וגם עתה נאם י-הוה שבו עדי בכל לבבכם ובצום ובבכי ובמספד: (יג) וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל י-הוה אלהיכם כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה: (יד) מי יודע ישוב ונחם והשאיר אחריו ברכה מנחה ונסך ליהוה אלהיכם... (כ) ואת הצפוני ארחיק מעליכם והדחתיו אל ארץ ציה ושממה, את פניו אל הים הקדמני וספו אל הים האחרון ועלה באשו ותעל צחנתו כי הגדיל לעשות: (כא) אל תיראי אדמה גילי ושמחי כי הגדיל י-הוה לעשות: (כב) אל תיראו בהמות שדי כי דשאו נאות מדבר כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם: (כג) ובני ציון גילו ושמחו ביהוה אלהיכם כי נתן לכם את המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון... (כו) ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם י-הוה אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא ולא יבשו עמי לעולם: (כז) וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני י-הוה אלהיכם ואין עוד ולא יבשו עמי לעולם:

(יא) ויהוה נתן קולו לפני חילו (יב) וגם עתה כו'. הנה אמרו רז"ל בפסיקתא על פסוק הקודם **וה' נתן קולו לפני חילו** בראש השנה שהוא כמפורש אצלינו, שלהטיב אותם, מצוה (להם) להשמיע קול שופר, לעורר לבנו לשוב עד ה' וכו', ובסוף כי גדול יום ה' וכו' זה יום הכפורים, שדעתם הוא שהזהיר מראש השנה עד יום הכפורים שישובו כמפורש אצלנו,

ובזה יתכן יאמר, וגם עתה שלא שבתם בעשרת ימי תשובה, שהשמעתי קול תרועת שופר להחרידכם אל תתיאשו לומר, הלא אחר שלא שבנו בימים הנוראים ולא הטהרנו, מה יסכון לנו תשובה עתה, והלא מארבעה חלוקי כפרה,

א. הראשונה היא תשובה,

ב. ועל מצות לא תעשה תולה עד יום הכפורים,

ג. ואם יש בהם כריתות ומיתות בית דין יסורין ממרקים אחרי כן, ואחר שלא שבנו ביום הכפורים, מה תסכון עתה תשובה לבדה אחר שחסרו השתים הראשונות,

על כן אמר **וגם עתה נאם ה' שובו אלי בכל לבבכם**, כי אחר שתהיה מאהבה באחדות שני היצרים, כאומרו בכל לבבכם, ולא אגעל בה על שלא שבתם קודם יום הכפורים ועבר בלי תשובה, ולא עוד, כי אם, גם תשלימו מעין הארבעה חלוקי כפרה,

כי האחד כבר אמרתי **שובו אלי**,

ועל השנית הוא יום הכפורים אני אומר **ובצום**,

ועל היסורין אני אומר **ובבכי** שהוא למוגג העינים, כמד"א, **כלו בדמעות עיני** במקום מירוק היסורין הממגים את האדם, כמד"א, **ותמוגנו ביד עוונו**,

ועל הרביעית שהיא מיתה, עשו הספד, לזכור המיתה שתעלה לכם במקומה, ואם תאמרו, שלבבכם אטום, וסגור חותם צר, כי סגר עליו היצר הרע השוכב על מפתחי הלב, ואינו מניח אתכם לשוב בשום פנים קרעו אותו:

וזהו (יג) **וקרעו לבבכם**. ושמא תאמרו, והלא, אם רב הוא סגירתו של לבב, שהוא היצר הרע, איככה אוכל לקורעו?

לזה אמר **ואל בגדיכם**, והוא מעין מאמרם ז"ל על פסוק אמרו בלבבכם על משכבכם וכו', אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה, הנה כי אין דבר מספיק להכניע היצר הרע כהזכירו יום המיתה, וידוע, כי יותר קשה על האדם מיתת בנים ממיתת עצמו, ועל כן בזכור שאם לא ישוב ימותו בניו אז יכנע, והוא כי הנה הוא יתברך בפורענות מתחיל מהנכסים, ואחר כך בבנים כאשר עשה באיוב, ובזה יאמר **קרעו לבבכם** ובמה תוכלו, הלא הוא באמור אליו שעל ידי כן לא יקרעו בגדיהם על מיתת בניהם, והוא כי עד כה אכל הגזם הנכסים, ואחר לקותם יגיע בבנים, וזהו **וקרעו לבבכם** ובזה **ואל בגדיכם**, שבזה לא יצטרך לקרוע הבגד כמו שאז"ל, ויצדק בזה דרכנו בכתוב כמדובר, ועל ידי כן **ושובו אל ה'** כי אז יכנע לבבם הערל, ואז תרצו לשוב **כי חנון ורחום הוא**, לומר, אם אינכם ראוים לקבל טובה גם אחר התשובה, לאיזה עיכוב שלא יבצר, הלא הוא יתברך האומר **וחנותי את אשר אחון** אף על פי שאינו הגון, **ורחמתי את אשר ארחם** אף על פי שאינו ראוי, ועל שתי הבחינות יאמר פה **כי חנון ורחום הוא**,

ואם מלבד העדר קבלת טובה גם היה מקום לקבלת הפכו, הנה **הוא ארך אפים**, ואם כפות המאזנים יהיו שקולים, הוא יתברך **רב חסד** שמטה כלפי חסד, וזהו **ורב חסד**, ועוד לו יתברך כי הוא **ניחם על הרעה...**

ועוד יתכן יאמר, אל תאמרו כי מה שהוא יתברך מרחם יהיה על מי שמקדים תפלה ותשובה לצרה, אך על מי שלא הקדים כבר, שהנה בא יום ה' לא יועיל, לזה אמר, דעו כי הוא יתברך **ניחם** אפילו בהיות **על הרעה** שבאה כבר, **עליה** ממש הוא **ניחם**:

— — —

גם עתה נאם ה' שובו עדי וכו', לומר, הנה יתברך... נתן קולו בראש השנה, והמתין כל עשרת ימי תשובה עד סוף יום הכפורים, ועליו אמר **כי גדול יום ה'** וכו', וכאשר עבר יום הכפורים... ועל העדר תשובה ראויה, באו... אמר **וגם עתה** שהרעה כבר באה **שובו עדי** וכו':

~ ~ ~

מי יודע ישוב... אין ספק כי אין התענית עיקר, אך הוא לשני סיבות, א. לבלתי רום לבנו באכילה ושתיה. ב. שיקרנו כחולה שבא הרופא לבקרו בתחלת חוליו, והוא עדיין לא הכיר מהות חוליו, ואם החולה לא ישמור לפיו מחסום מאכול ושבוע, הלא יתבלבל דעת הרופא מהשכיל איזהו חוליו, בכל מראה הסימנים המיוחדים להוראות חולאי האדם, כי אולי רבוי אוכלו ושתותו ישנו הוראות סימניו, על כן יצוה עליו ירעיב עצמו מלאכול לשבעה רק מעט מזער, וגם הוא מדברים קלי העיכול מאד וממוצעים בין הקור והחום, ובזה יוכל למצא בסימנים הידועים לו את חוליו ואת מזורו:

ובזה נבא אל הנמשל והוא, כי הנה כתבנו למעלה על פסוק **מי יודע ישוב** וכו', כי בזה נפרדו חולאי הנפש מחולאי הגוף, כי חולה הגוף איננו מבין חוליו, כי אם הרופא על פי הוראות סימני החולה, ועל כן רפא ירפאנו כפי חכמתו במלאכת הרפואה,

אך חולה הנפש לא כן הוא, כי אם יקום גבר חכם בעוז, להוכיח במישור ולהשיבו אל אביו שבשמים, כי ישוב ורפא לו מכל תחלואי נפשו, הלא לא יוכל, כי מי חכם ויבין כמה לו לחולה ההוא עונות וחטאות, או איזה עון אשר חטא על הנפש במקום שאין אנשים, על כן אין דרך רפואתו תלויה רק בעצמו, כי הוא לבדו יודע מורת נפשו אשר טומאה, והוא יהיה הרופא שרפא ירפא כל נגע כל מחלה אשר נטמא בה, ואין ספק כי הכל חולים אצל הנפש, ואין הפרש רק בין רב למעט, וע"כ בבא על עיר צרה וצוקה לאשמת העם, יחוייב כל איש לחפש דרכיו ולחקור למצוא עונו לשנא אותו ולשוב ממנו, כי הוא חוליו וקצף ולרפא משובתו רפואה שלמה, והנה אם אז החי יתן אל לבו לעשות כן, והוא אוכל ושותה ועוסק בעסקיו, ומתוך אכילה ושתיה יאבה לשים לבו לחפש דרכיו ולחקור מעשיו, כל רעיוניו לא ימצאו לו עון אשר חטא, כי אחרי אוכלו בישולו ואחרי שתה, ומה גם אם שמן חלקו ומאכלו בריאה, כי יגבה לבו והוא צדיק בעיניו מכל האדם, אומר בלבו מי כמוני היום תם וישר, ואת מי עשקתי ואת מי רצותי, ומי יתן כל עם ה' נביאים וחכמים כמוני, ומשארות אשמותיו צרורות בעצמותיו יסתרו מנגד עיניו, כי א' מתחבולות יצר סמוך, הלא היא כמלח סדומית מסמא את העינים מלראות ברע, ומטמטם את הלב מלהרהר אחרי עצמו אם רע או טוב הוא, ומטפש שכלו מלתור בחכמה את מעשיו, הטובים המה או רעים,

על כן היתה עצת ה' ביום סליחה לענות נפש וביטול מלאכה, למען החי יתן אל לבו לדרוש ולתור ולחפש בנרות שכלו, איזה חטא או עון בא לידו, וה' כרוב רחמיו בראותו כי בא ליטהר ולבקש למצוא עונו לשנא, מיד יערה עליו רוח ממרום לזכור קצת מאשמותיו, וקו לקו הולך ווזכר עד כי יחדל לספור כי אין מספר, ואז ידאג ויתמרמר ואמור יאמר, אוי לי כי צדיק הייתי בעיני, בחושבי כי לא ימצאו לי עונות וחטאות, ומה אני יתוש נתוש לעבור רצון קוני, ולהכעיסו גם כעס בעבור הרעימו, וטוב ממני הנפל אשר לא חטא לה', ואיה כל החסדים והטובות אשר גמלני, והגמול אני משלם לו, ותרדנה עיניו דמעה וירתחו מיעיו וימס לבו, ובמר נפשו יבוש וישוב ויתחרט מכל אשר חטא על הנפש מיום היותו, ויבכה לפניו יתברך באמור לו, ה' ככל צדקותיך ורוב חסדיך אל תפן אל רשעי, כי הנני בוש ונחפר על אשר נואלתי ואשר חטאתי, כי הנה יצרי התעני והכניס בי רוח שטות והחטיאני, ואנא שא נא כי בן דעת אנכי בשובי, ואל תפן אל און שטותי ברשעי, ויהי נא ענוי נפשי במקום עולה וזבח, ושברון לבי והכנעת גופי תחת אשר נהנו בהעותם, ודמעות עיני תחת ראות שוא אשר לא סרו מראות ברע, ומבטא שפתי בדברי וידוי תחת אשר הייתי בוטח כמדקרות חרב, בדבר תועה אשר שנאת, ועל הדרך הזה הוא פותח עיניו ולבו, להכיר רעתו כי רבה היא מאד, ועל ידי כך ממלא יד תשובתו עד תכונתה, כלל הדברים, כי אין הצום ועצרה ממלאכה על הצום בעצמו, כי אם על שעל ידי כן נותן אל לבו לשוב, ולתקן את אשר עותו ככל הכתוב:

~ ~ ~

אל תיראי אדמה וכו'. הנה דרכו יתברך כשאין זכות בבני האדם עושה בזכות ארצו הקדושה או בזכות הבעלי חיים, וכמו שאמרו ז"ל על פסוק אדם ובהמה תושיע ה', והנה פה הלא תשאר תלונה לאדמה, כי לא עשה יתברך למענה לבלתי השחית הכל...

וכן תלונה זו לבעלי חיים, ועל כן תפול על שני הסוגים מורא לאמר אולי מאסם ה', ועוד ישוב לשחת הכל אם עוד יוסיפו בני אדם לחטא,

על כן אמר על הא' **אל תיראי אדמה** שמאסתיך, כי הלא דעי **כי** על ידי צערך

זה **הגדיל ה' לעשות**, והוא כי הנה כשהקב"ה חפץ להתמלא רחמים על הארץ, מגדיל את ארץ העליונה אשר עניינה הוא שם אדנות, על ידי השפיע בה שפע רב טוב מהשם העליון, הוא שם ההויה ישתבח לעד, וזה ענין הכתוב ועתה יגדל נא כח ה' וכו', שהוא שיגדל כח שם אדנות, על ידי שפע עליון שיורק בו כנודע, (כדי) להריק על הארץ,

ובזה יאמר, **אל תיראי אדמה** היא אדמת ישראל, כי הלא בדבר הזה הגדיל ה', הוא שם ההויה, את השם, שדרכו להגדיל הוא שם אדנות כדי לעשות טובה גדולה, כאשר אמר הנני שולח לכם את הדגן והתירוש וכו', כמו שעתיד לומר אחרי כן ושלמתי לכם את השנים וכו':

וגם (כב) **אל תיראו בהמות שדי**. שגעלתי בכם שלא מנעתי לקות הארבה הגדול הזה, כי הנה יותר ממה שהיטבתי לבני האדם היטבתי לכם, **כי** הנה **דשאו נאות מדבר** מאליהם, כדי שתאכלו אתם מה שלא עשיתי כן לבני האדם עד שנלאו בחרישה וזריעה, וגם שהאילנות עשו פרי בלי נטיעה מחדש אינו דומה לדשא מן הארץ, כי הדשא היה יש מאין אך **תאנה וגפן נתנו חילם**, אשר היה להם בכח נתנו והוציאו אל הפועל, וזהו **תאנה וגפן נתנו חילם**,

אך **בני ציון** אל תהיה שמחתכם כשמחת בהמות שדי, שהיא על **כי דשאו נאות מדבר** יהי למלא בטנם גם אתם על שבעכם:

כי אם (כג) **בני ציון גילו ושמחו בה'**. שהוא למה שמתחלה הייתם רחוקים מה', ועל ידי... שנצטערתם שבתם עדי ונדבקתם בי, וזהו **גילו ושמחו בה'** במה **שנתן לכם את המורה לצדקה**, והוא, כי הנה הסכימו המפרשים, כי אומרו המורה, אינו על הגשם, כי אם, על מלפכון בזכו (לזכו), לדעת המתרגם, או על מלך המשיח להרי"א, ולפי דרכנו יאמר, הנה אמרתי כי מה שתגילו ותשמחו, אינו על רוב דגן ותירוש, כי אם, על שעל ידי כן שבתם בתשובה ונדבקתם בי,

ואל תאמרו בלבבכם, כי לכם הוא להחזיק הטובה שבחרתם בטוב, כי הנה אני הוא, שמשני יצרים שיש לכם יצה"ר ויצה"ט, האחד מטעה אתכם מן הדרך הטובה אל הרעה, והאחד מורה אתכם לעשות צדקה וכשרון, מה **שנתתי לכם** משניהם הוא **את המורה לצדקה**, שהיא המורה אתכם לעשות צדקה הוא היצה"ט, כי את הצפוני אדרבה הרחקתי אותו מכם, ומזה הוא שתעשו עיקר.

— — —

מה שתעשו עיקר הוא מה **שנתן לכם את המורה לצדקה** הוא היצה"ט, כי הוא (גרם שתהיו ראויים) הוריד לכם גשם וכו', ויחזור (תיבת) **ויורד** אל היצה"ט, שהוא היה המוריד, שאלמלא הוא, לא הייתם שבים בתשובה, ולא היה לכם **גשם מורה** וכו', נמצא כי מה שה' נתן לכם את המורה עשה לכם את כל הטובה, ואם כן **גילו ושמחו בה'** כמדובר,

— — —

ואכלתם אכול ושבוע כו'. אמר **ואכלתם** ולא תצטרכו לאכול כדי שביעה לשתהיו שבעים, כי אם תהיו מהתחלתכם אוכלים ושבעים מלגימא ראשונה, וזהו **אכול ושבוע**, כי על ידי מה ששבתם בתשובה על ידי המצות הנזכרים, התקדשתם עד שמעיכם מברך האוכל, כאומרו למעלה **ושבעתם אותו**. כי אתם מקנים שביעה בדגן בהיותכם האוכלים,

מה שאין כן איש מהאומות שיאכל ככם לא ישבע עד כדי שביעה, וזהו **ואכלתם**, כלומר בהיות אתם האוכלים **אכול ושבוע והללתם את שם ה'** וכו',

והוא כי ברכת הזן הוא לומר כי אתה זן ומפרנס אותנו, אך עתה גם אתם זנים את עצמכם, שאתם מקנים שבע באוכל, נמצא כי הוא יתברך והם הזנים, לכן מה שו**הללתם את שם ה' אלקיכם** הוא לומר **אשר עשה עמכם**, שהוא יתברך עמכם עושה **להפליא** פלא, הזנה ושביעה מהתחלת האוכל,

— — —

בדבר הזה תקנו בלבבכם שלש ידיעות:

האחת, (כז) **כי בקרב ישראל אני**. כי ממש בקרבים ומעים של ישראל אני היא שכינה, כי על כן תאכלו אכול ושבוע שמלגימא ראשונה תשבעו, כי אין חומר איש הישראלי מעכב השראת שכינה בקרבו, שעל כן מתברך האוכל בקרבו.

ושנית, תדעו כי **אני ה'** בעל הרחמים הוא עצמו מדת הדין **ואין עוד**, כי אין שם אלקים דבר נוסף נפרד משם ה' חלילה, לומר עליו שהוא עוד על שם ה', וזהו **ואין עוד**, דלא שייך ביה לומר עוד כי האחדות עצום.

עוד ידיעה שלישית והיא, כי **ולא יבושו עמי לעולם** לעתיד, כי הלא מעתה ראיתם מעין ימות המשיח,

והנה עתה אתם מוציאים העתיד מתוך רמז ההווה, אך והיה אחרי כן לא תצטרכו לכך, כי אשפוך את רוחי וכו' ותראו גדולתו יתברך, אשר יפליא לעשות עין בעין.

— — —

ALSHICHK@GMAIL.COM